

WET BETREFFENDE DE CRIMINELE ORGANISATIES: EEN EERSTE EFFECTIEVE STAP IN DE STRIJD TEGEN GEORGANISEERDE CRIMINALITEIT?

Inneke ONSEA*

Wet in abstracto bekeken

De Wet betreffende de criminele organisaties¹ is de eerste stap die de wetgever heeft gezet in de uitvoering van het Actieplan van de regering van 28 juni 1996 tegen de georganiseerde criminaliteit.² Deze eerste stap is zeker geen toevallige keuze: de wet speelt immers een sleutelrol voor de regering in haar strijd tegen de georganiseerde criminaliteit vanuit een dubbel oogmerk. Enerzijds bevat deze wet een definitie van een criminele organisatie en maakt het mogelijk lidmaatschap aan dergelijke organisatie strafbaar te stellen. Het fenomeen georganiseerde criminaliteit wordt in een misdrijf gegoten waarbij de wetgever verschillende gedragingen die te maken hebben met dit fenomeen strafbaar stelt met zware sancties. Anderzijds zal de definitie als beslissingscriterium gelden in het strafprocesrecht voor de aanwending van wettelijke en operationele maatregelen in het kader van opsporing, berechting en uitvoering.³

De definitie van georganiseerde criminaliteit kan echter verschillende vormen aannemen. Sommige landen⁴ wenden klassieke misdrijven aan t.a.v. georganiseerde criminaliteit, zoals de *association de malfaiteurs* en soortgelijke misdrijven die deelneming strafbaar stellen aan een vereniging met het oogmerk het plegen van misdrijven. Andere landen⁵, waaronder België, hebben gekozen voor een aparte

---

* Aspirant FWO, UIA.

1. Wet 10 januari 1999 betreffende de criminele organisaties, *B.S.*, 26 februari 1999.
2. Beleidsnota van het Ministerie van Justitie voor het begrotingsjaar 1996, *Parl. St.*, Kamer, 1995-96, nr. 131/4 en Actieplan van de regering tegen de georganiseerde criminaliteit, 28 juni 1996 (*Panopticon*, 1996, 608).
3. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-662/4, 23-24 en Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 954/17, 2.
4. Voorbeelden hiervan zijn Frankrijk (art. 450-1 NCP, zie A. VITU, 'Participation à une association de malfaiteurs', in *Jurisclasseur Pénal. Nouveau Code*, Parijs, Editions Techniques, art. 450-1 à 450-3); Nederland (art. 140, lid 1 Sr., zie M. DE VRIES-LEEMANS, *Art. 140 Wetboek van Strafrecht. Een onderzoek naar de strafbaarstelling van deelneming aan misdaadorganisaties*, Arnhem, Gouda Quint, 1995, 365 p.) en Duitsland (§ 129 (1) StGB, zie S. BRAMMERTZ en H.M. RAMBACH, 'La loi allemande sur la lutte contre le trafic illégal de stupéfiants et d'autres formes de criminalité organisée', *Rev. dr. pén.*, 1993, 707-726).
5. Voorbeelden hiervan zijn Italië (art. 416bis, § 3 CP, zie E.M. MANUNZA, 'Italië', in *De normering van bijzondere opsporingsmethoden in buitenlandse rechtstelsels*, Ministerie van Justitie, Directie

→

definitie van georganiseerde criminaliteit in de vorm van een strafbaarstelling *sui generis*, omdat zij oordeelden dat het strafrechtelijk instrumentarium een aantal tekortkomingen vertoont indien het wordt toegepast op het fenomeen georganiseerde criminaliteit. Ook de Europese Unie heeft in haar Gemeenschappelijke Optreden betreffende de deelname aan een criminele organisatie in de Unie⁶, resoluut deze benadering naar voor geschoven. Het voordeel van een dergelijke aanpak is dat de strafbaarstellingen *sui generis* op een precieze wijze de kenmerken van een criminele organisatie omschrijven en het lidmaatschap ervan strafbaar stellen. Een inherent nadeel is evenwel dat het bewijs van het aanwezig zijn van al deze elementen die wijzen op het bestaan van een criminele organisatie, moeilijk kan geleverd worden. Bovendien is het gevaar groot dat de criminele organisatie haar structuur zo aanpast dat ze niet langer beantwoordt aan de constitutieve elementen omschreven in de wet en de organisatie bijgevolg na een tijd tussen de mazen van het net valt.⁷

De verantwoording van de nieuwe wet betreffende de criminele organisaties gebeurt vanuit het argument dat het Belgisch Strafwetboek in zijn huidige vorm niet toelaat georganiseerde criminaliteit doeltreffend te bestrijden.⁸ Met deze nieuwe wet wil de wetgever de beweerde leemtes opvullen, zowel in Boek I als Boek II van het Strafwetboek.⁹ De bepalingen betreffende de strafbare deelneming (art. 66 en 67 Sw.) en poging (art. 51 Sw.) zouden immers ontoereikend zijn om de personen binnen een criminele organisatie te treffen, omdat de deelneming blijkbaar een te nauwe band met het misdrijf vereist en voorbereidingshandelingen niet strafbaar zijn als poging tot plegen van een misdrijf.¹⁰ Daardoor ontsnappen de daden die typisch zijn voor georganiseerde criminaliteit, met name het gedetailleerd plannen, uitvoeren en verwerken van misdrijven, vaak aan bestraffing. Ook de bepalingen betreffende

---

→

Beleid, Sector Onderzoek en Analyse, 1995, 290); Oostenrijk (art. 278a (1) StGB, zie C. AICHINGER, *Neue Fahndungsmethoden zur Bekämpfung organisierter Kriminalität, Österreichische Rechtswissenschaftliche Studien*, Wien, Manz-Verlag, 1997, 206 p.); Zwitserland (art. 260ter Zwitsers Strafwetboek, C. DEL PONTO, 'L'organisation criminelle', *Revue Pénale Suisse*, 1995, 240-255) en Canada (zie C.L. BLAKESLEY, 'The Criminal Justice Systems Facing the Challenge of Organized Crime. General Report Section II', ter perse in *Rev. int. dr. pén.*, 1998-99).

6. Gemeenschappelijk Optreden van 21 december door de Raad aangenomen op grond van artikel K.3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie inzake de strafbaarstelling van deelneming aan een criminele organisatie in de lidstaten van de Europese Unie, *PB. L.*, 29 december 1998, afl. 351, 1.

7. Zie TH. WEIGEND, 'The criminal justice systems facing the challenge of organised crime. General Report Section I', *Rev. int. dr. pén.*, 1997, 534.

8. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 954/1. De regering specificeerde echter niet over welke tekortkomingen het gaat.

9. Voor een uitgebreide analyse, zie F. VERBRUGGEN en C. FIJNAUT, 'The general part of criminal law and organised crime', *Rev. int. dr. pén.*, 1998/2 (ter perse), zie ook F. VERBRUGGEN, 'The general part of criminal law and organised crime: potential and limitations', in C. FIJNAUT, D. VAN DAELE en F. VERBRUGGEN, (ed.), *De uitdaging van de georganiseerde misdaad in België. Het antwoord van de overheid*, Universitaire Pers Leuven, Leuven, 1998, 43-95.

10. C. VAN DEN WYNGAERT, *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1998, 327.

de bendevorming (art. 322 e.v. Sw.) zouden niet beantwoorden aan de realiteit van een criminele organisatie.

Om een coördinatie tot stand te brengen met de bepalingen inzake de bendevorming, zijn de nieuwe bepalingen ingevoegd in Boek II als de artikelen 324*bis* en *ter Sw.*¹¹ Ofschoon de bepalingen in Boek II worden opgenomen, kan men zich toch niet van de indruk ontdoen dat deze wet ook zijn weerslag zal hebben op de bepalingen van Boek I, in die zin dat er een nieuwe vorm van deelneming wordt ingevoerd¹² en er aanzet wordt gegeven tot het strafbaar stellen van voorbereidingshandelingen.

Wet in concreto bekeken

De nieuwe artikelen 324*bis* en *ter Sw.* luiden als volgt:

‘Art. 324*bis* – Met criminele organisatie wordt bedoeld iedere gestructureerde vereniging van meer dan twee personen die duurt in de tijd, met als oogmerk het in onderleg overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die strafbaar zijn met gevangenisstraf van drie jaar of een zwaardere straf, om direct of indirect vermogensvoordelen te verkrijgen, en waarbij gebruik wordt gemaakt van intimidatie, bedreiging, geweld, listige kunstgrepen of corruptie, of waarbij commerciële of andere structuren worden aangewend om het plegen van misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken.

Een organisatie waarvan het feitelijk oogmerk uitsluitend politiek, vakorganisatorisch, menslievend, levensbeschouwelijk of godsdienstig is of die uitsluitend elk ander rechtmatig oogmerk nastreeft, kan als zodanig niet beschouwd worden als een criminele organisatie zoals omschreven in het eerste lid.

Art. 324*ter* - § 1. Iedere persoon die wetens en willens, deel uitmaakt van en criminele organisatie, wordt gestraft met gevangenisstraf van een jaar tot drie jaar en met een geldboete van honderd frank tot vijfduizend frank of met een van die straffen alleen, ook al heeft hij niet de bedoeling een misdrijf in het raam van die organisatie te plegen of daaraan deel te nemen op één van de wijzen bedoeld in de artikelen 66 en volgende.

§ 2. Iedere persoon die deelneemt aan de voorbereiding of de uitvoering van enige geoorloofde activiteit van die criminele organisatie, terwijl hij weet dat zijn deelneming bijdraagt tot de oogmerken van deze criminele organisatie, zoals bedoeld in artikel 324*bis*, wordt gestraft met gevangenisstraf van één jaar tot drie jaar en met geldboete van honderd frank tot vijfduizend frank of met een van die straffen alleen.

§ 3. Iedere persoon die deelneemt aan het nemen van welke beslissing dan ook in het raam van de activiteiten van de criminele organisatie, terwijl hij weet dat zijn deelneming bijdraagt tot de oogmerken van deze organisatie, zoals bedoeld in artikel 324*bis*, wordt gestraft met opsluiting van vijf jaar tot tien

---

11. Deze invoeging gebeurde op het advies van de parlementaire onderzoekscommissie belast met het onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België (Parlementaire commissie van onderzoek naar de georganiseerde criminaliteit in België, *Eerste tussentijds verslag over het begrip georganiseerde criminaliteit*, uitgebracht door H. COVELIERS en J. MILQUET, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-326/7, 61). De voorgestelde structuur beantwoordt tevens aan een amendement ingediend door senator LALLEMAND (Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-662/2, amendement nr. 13).

12. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 327 en A. DE NAUW en F. DERUYCK, ‘Le droit spécial à l’épreuve du crime organisé’, *Rev. int. dr. pén.*, 1998/1 (ter perse), zie ook A. DE NAUW en F. DERUYCK, ‘Le droit spécial à l’épreuve du crime organisé’, in C: FIJNAUT, D. VAN DAELE en F. VERBRUGGEN (ed.), *De uitdaging van de georganiseerde misdaad in België. Het antwoord van de overheid*, Universitaire Pers Leuven, Leuven, 1998, 160.

jaar en met een geldboete van vijfhonderd frank tot honderdduizend frank of met een van die straffen alleen.

§ 4. Iedere leidend persoon van de criminele organisatie wordt gestraft met opsluiting van tien jaar tot vijftien jaar en met een geldboete van duizend frank tot tweehonderdduizend frank of met een van die straffen alleen.'

De definitie van een criminele organisatie sluit nauw aan bij de definitie die is opgenomen in het Gemeenschappelijk Optreden inzake de strafbaarstelling van deelneming aan een criminele organisatie in de lidstaten van de EU.¹³ Om van een criminele organisatie te kunnen spreken, vereist de wet dat de criminele organisatie voldoet aan drie constitutieve elementen.¹⁴ Ten eerste dient de criminele organisatie een zekere *structuur* te bezitten. De organisatie moet een gestructureerde vereniging zijn van meer dan twee personen die duurt in de tijd.¹⁵ Vervolgens schrijft de wet voor dat de criminele organisatie een welbepaald *doel* voor ogen moet hebben, met name een onmiddellijk doel en een indirect doel. Het onmiddellijk doel bestaat uit het in onderling overleg plegen van misdaden en wanbedrijven die een zekere ernst vertonen.¹⁶ Daarom wordt in de wet een minimumdrempel aan zwaarwichtigheid opgenomen van drie jaar.¹⁷ Het indirect doel van de criminele organisatie moet zich richten op het verkrijgen van vermogensvoordelen. Tot slot dient de criminele organisatie, om haar doelstellingen te bereiken, gebruik te maken van specifieke *modi operandi*, in het bijzonder geweld, intimidatie, bedreigingen, listige kunstgrepen of corruptie, ofwel misbruik maken van commerciële of andere structuren om het plegen van misdrijven te verbergen of te vergemakkelijken. Belangrijk is dat deze middelen niet cumulatief, maar alternatief moeten worden aangewend.¹⁸

Aangezien de vrees bestond dat door een onrechtmatige uitlegging van artikel 324*bis* van het Strafwetboek vakbonden, actiegroepen en burgerbewegingen ook gevisieerd zouden worden, heeft de wetgever de omschrijving van een criminele

---

13. Gemeenschappelijk Optreden van 21 december inzake de strafbaarstelling van deelneming aan een criminele organisatie in de lidstaten van de Europese Unie, *PB. L.*, 29 december 1998, afl. 351, 1.

14. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 954/17, 36.

15. De elementen 'gestructureerde vereniging' en die 'duurt in de tijd' zijn opgenomen uit de definitie van het Gemeenschappelijk Optreden over dit onderwerp van de EU. Zie Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-662/4, 66.

16. Ook de Minister van Justitie zag het gevaar in van een te ruime strafbaarstelling: 'Anders kan om het even welk misdrijf aan een criminele organisatie worden toegeschreven en staat de deur wagenwijd open voor het algemeen gebruik van bijzondere opsporingsmethoden'. Zie Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-662/4, 14.

17. Net zoals bij het Gemeenschappelijk Optreden van de EU (art. 1), maakt de Belgische wetgever hier gebruik van de eliminatiemethode (door te verwijzen naar een bepaalde strafdrempel) om de strafbare feiten aan te duiden. Wat betreft het Gemeenschappelijk Optreden, zie C. VAN DEN WYNGAERT, 'The transformations of international criminal law as a response to the challenge of organised crime', ter perse in *Rev. int. dr. pén.*, 1998-99.

18. Zie Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 954/1, 5.

organisatie preciezer afgebakend.¹⁹ Artikel 324*bis* bepaalt nu uitdrukkelijk dat dergelijke organisaties uit zijn toepassingsgebied worden gesloten.

Wat het *materieel element* van deze nieuwe bepalingen betreft, viseert de wet gedragingen van personen die niet deelnemen aan het plegen van criminele activiteiten binnen de organisatie en tot nog toe buiten de toepassing van de strafwet vielen. Zo richt artikel 324*ter* zich zowel op de personen die louter lid zijn van de criminele organisatie (§1), als op personen die deelnemen aan de voorbereiding of uitvoering van enige geoorloofde activiteit van de criminele organisatie (§2). Daarnaast ligt het in de bedoeling om ook andere onmisbare schakels van de organisatie te treffen, met name zij die het brein zijn achter de organisatie (§3 en §4). De wetgever wil op deze manier een projectmatige aanpak van georganiseerde criminaliteit bevorderen, waarbij de opsporingsinstanties zich in eerste plaats richten op het radarwerk van de criminele organisatie en pas in de tweede plaats op het ophelderen van individuele misdrijven.²⁰ De strafmaat varieert op basis van de aard van betrokkenheid van de persoon bij de criminele organisatie en zijn plaats binnen de hiërarchie van die organisatie.²¹

Opmerkelijk is dat deze wet gedragingen strafbaar stelt die *in se* rechtmatig zijn, maar onrechtmatig worden door hun link met de criminele organisatie.²² Als voorbeelden worden door de Memorie van Toelichting de volgende personen aangehaald: de chauffeur van de leider van de criminele organisatie, de advocaat of het adviesbureau die advies verlenen over het opzetten van fictieve vennootschapsrechtelijke constructies, de boekhouder die – zonder enige vorm van fraude – de boekhouding verzorgt van een restaurant dat dient als dekmantel voor mensenhandel, enz.²³ Het beslissend criterium voor strafbaarheid ligt in het *moreel element* dat voor deze gedragingen wordt vereist: het wetens en willens handelen. De rechter moet nagaan of de geviseerde organisatie beantwoordt aan alle constitutieve elementen van de definitie, of de verdachte dat weet én of hij wetens en willens de strafbare handeling stelt.²⁴

In het licht van de dreiging van georganiseerde criminaliteit, heeft de wetgever een soort van *conspiracy*-figuur in het leven geroepen, waarbij de afspraak tussen

---

19. Bij de voorbereiding van deze wet bleek immers uit de uiteenzetting van nationaal magistraat Vandoren dat de 'bedoeling' van de vervolgende magistraat een rol zou kunnen spelen. Zie Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 954/17, 20: 'Vooraleer naar de hoorzitting te komen, heeft [de heer Vandoren] met verschillende collega's gesproken, zowel onderzoeksrechters als parketmagistraten. Hij stelt vast dat niemand er ooit aan gedacht heeft deze wet met een ander doel te gebruiken dan de bestrijding van georganiseerde criminaliteit'.

20. Zie Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 954/1, 2.

21. Zie *ibid.*, 3 en Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 954/17, 54.

22. Zie C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 328.

23. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 954/1, 6.

24. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1997-98, nr. 954/17, 52.

twee of meer personen om een misdrijf te plegen strafbaar wordt gesteld.²⁵ Deze rechtsfiguur, die ook wel eens de 'prosecutors darling'²⁶ wordt genoemd, beschouwt men in het algemeen als één van de meest praktische en bruikbare instrumenten in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit. Er hoeft immers niet gewacht te worden tot het voorgenomen delict wordt gepleegd of er een begin van uitvoering is. De accessoriteit die verbonden is aan de leerstukken van de deelneming en de poging is niet vereist.²⁷ Terecht is er in de rechtsleer op gewezen dat de wet betreffende criminele organisaties een nieuwe deelnemingsvorm creëert. Bovendien, gelet op het vage karakter van de delictomschrijving, kan men zich afvragen wat de onderlinge afbakening is van de drie verschillende stadia op de *iter criminis* (voornemen, begin van uitvoering en voltooiing).²⁸

Vanuit procedureel oogpunt is het tevens vermeldenswaardig dat de wet betreffende de criminele organisaties de artikelen 324*bis* en *ter* van het Strafwetboek toevoegt aan de lijst van misdrijven van artikel 90*ter*, §2 Wetboek van Strafvordering.²⁹ Daardoor wordt het mogelijk om bij de opsporing van misdrijven gepleegd in het kader van de criminele organisatie de telefoontap te gebruiken. Ook wordt er een aanzet gegeven tot het gebruik van spijtoptanten, omdat opsporings- en vervolgingsmagistraten bij de bestrijding van georganiseerde criminaliteit de verschoningsgrond van de verklikking kunnen hanteren op grond van artikel 326 van het Strafwetboek. Rekening houdend met het betwistbaar karakter van de figuur van de spijtoptant, verdient een uitbreiding van de wettelijke spijtoptantenregeling echter eerst een grondige reflectie.³⁰

---

25. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.* Zie ook artikel 2, § 1, b van het Gemeenschappelijk Optreden van de EU inzake deelneming aan een criminele organisatie in de lidstaten van de EU (*P.B. L.*, 29 december 1998, afl. 351, 1) op grond waarvan elke lidstaat de verplichting heeft de volgende gedragingen strafbaar te stellen: 'Gedragingen van een persoon die erin bestaan dat hij met een of meer personen tot overeenstemming is gekomen over de uitoefening van een activiteit waarvan de uitvoering neerkomt op het plegen van een in artikel 1 bedoeld strafbaar feit, zelfs indien hij niet deelneemt aan de feitelijke uitoefening van de activiteit' (eigen cursivering).

26. G. MOLS, *Strafbare samenspanning. Een rechtshistorisch en rechtsvergelijkend onderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1982, 150 en M. DE VRIES-LEEMANS, *o.c.*, 246.

27. Zie C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 328.

28. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 329.

29. Art. 5 Wet 10 januari 1999 betreffende de criminele organisaties, *l.c.*

30. C. VAN DEN WYNGAERT, *o.c.*, 329. Op verzoek van het Ministerie van Justitie heeft prof. TRAEST een dergelijke reflexie doorgevoerd. Zie dienaangaande de conclusies die voorgesteld zijn op het Colloquium hervorming strafprocesrecht (Senaat, 8 en 9 oktober 1998): PH. TRAEST en T. DE MEESTER, 'Afwijkende regels betreffende de criminele organisaties: de spijtoptanten, aanmoediging en vergemakkelijking van het getuigenis, en de omkering van de bewijslast met betrekking tot de oorsprong van de goederen waarvan wordt vermoed dat zij voortkomen uit de georganiseerde misdaad', in Senaat, *Colloquium hervorming strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu, 1998, 141-154. Op p. 139 wordt in deze bijdrage uitdrukkelijk verwezen naar het onderzoeksrapport: T. DE MEESTER en PH. TRAEST, *Onderzoeksrapport m.b.t. spijtoptanten, aanmoediging en vergemakkelijking van de getuigenis in het kader van de strafrechtspiegeling en de omkering van de bewijslast aangaande de herkomst van goederen waarvan wordt vermoed dat zij voortkomen uit een met de georganiseerde criminaliteit verbonden activiteit*, rapport in het kader van de onderzoeksovereenkomst tussen het Ministerie van Justitie en de Universiteit Gent, niet gepubliceerd, 1997, 330 p.

Wet kritisch bekeken

Vanuit tekstueel oogpunt is de belangrijkste opmerking dat de wet op het vlak van duidelijkheid veel te wensen overlaat en riskeert om de toets aan het legaliteitsbeginsel niet te doorstaan. Het *lex certa*-beginsel vereist immers dat een strafbaarstelling helder en precies is, zodat de burger uit de strafbaarstelling duidelijk kan afleiden welke gedragingen al dan niet strafbaar zijn. Te ruime strafbaarstellingen leiden tot een situatie waarbij de criminalisering van criminele organisaties wordt gebruikt tegen personen en organisaties die niets met een criminele organisatie te maken hebben. Om een dergelijke interpretatie tegen te gaan, werd in de wet gepreciseerd dat de definitie van een criminele organisatie niet van toepassing is op vakorganisaties, milieuverenigingen en andere organisaties op het politiek veld. Toch kan men zich afvragen of zulk een precisering vanuit wettechnisch oogpunt wel zin heeft: in het eerste lid van artikel 324*bis* geeft de wet immers een definitie van criminele organisatie die in principe geen interpretatieproblemen mag stellen, om dan in een tweede lid verduidelijkingen aan te brengen. In zowel Nederland³¹ als de Verenigde Staten³² wordt daarom voorgesteld om de strafbaarstelling van deelneming aan criminele organisaties te herformuleren in klare en precieze bewoordingen.

De Belgische wet schiet op punt van duidelijkheid ook nog op andere punten te kort. Zo stelt de wet het 'deel uitmaken van' een criminele organisatie strafbaar, ofschoon dit begrip, in tegenstelling tot het concept 'het deelnemen aan', niet gekend is in ons strafrecht. Men kan zich niet van de indruk ontdoen dat de wetgever hiermee het passieve engagement bij de criminele organisatie strafbaar wil stellen, omdat om strafbaar te zijn de betrokken persoon geen misdrijf moet hebben gepleegd, noch moet hebben deelgenomen aan enige geoorloofde activiteit van de criminele organisatie. De wet vereist enkel dat, bij voorbeeld, de chauffeur van de leider van de criminele organisatie weet heeft van het bestaan van deze organisatie en er wetens en willens deel van uitmaakt. Het gevaar is niet denkbeeldig dat voor het bewijs van het moreel element rechters louter zullen wijzen op het bestaan van een arbeidsovereenkomst.³³

Ook de formulering 'deelnemen aan enige geoorloofde activiteit' van een criminele organisatie doet delicate vragen rijzen. Deze bepaling viseert beoefenaars van vrije beroepen, zoals advocaten, accountants, notarissen en boekhouders, die door hun kennis en expertise de criminele organisatie 'immuniseren' tegen strafrechtelijke vervolging. Hoewel de bezorgdheid van de wetgever kan worden bijgetreden bij het strafbaar stellen van dergelijke handelingen, kan men toch vraagtekens plaatsen

---

31. Art. 140 Sr. heeft in het verleden in Nederland als basis gediend voor de arrestatie van bijvoorbeeld voetbalhooligans en betogers tijdens de bijeenkomst van de Eurotop te Amsterdam. Zie M. DE VRIES-LEEMANS, 'Art. 140 Sr. en ordeverstoring. Een inventarisatie', *Delikt en Delinkwent*, 1998, 140-157 en T. PRAKKEN, 'De Eurotop en het individueel strafrecht', *Nederlands Juristenblad*, 1998, 442-446.

32. Op basis van de RICO-wetgeving worden o.a. anti-abortus groeperingen gecriminaliseerd. Zie *The Economist*, 25 april 1998.

33. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Senaat, 1997-98, nr. 1-662/4, 50.

bij de gekozen terminologie in artikel 324ter, § 2. Ofwel gaat het om activiteiten gepleegd in het kader van de criminele organisatie en dan zijn ze ongeoorloofd, ofwel gaat het om activiteiten die niets te maken hebben met de criminele organisatie en dan zijn ze geoorloofd.³⁴ Een pluspunt is dat de wetgever een bijzondere opzet heeft ingebouwd m.b.t. de strafbaarheid van deze gedragingen, met name dat de geoorloofde activiteit moet gesteld zijn met de bedoeling om bij te dragen tot de oogmerken van de criminele organisatie. Dit biedt de garantie dat enkel de ware contacten van de criminele organisatie met de legale bovenwereld worden gesanctioneerd.

Tot slot is het opmerkelijk dat de wet geen aandacht besteedt aan een internationale, of ten minste Europese, aanpak van georganiseerde criminaliteit. Daar georganiseerde criminaliteit een grensoverschrijdend fenomeen is dat gretig gebruik, of beter gezegd misbruik, maakt van verschillen in nationale wetgeving, heeft de wetgever o.i. hier een kans laten liggen. Bij gebrek aan specifieke bepalingen geldt de gemeenschappelijke regeling inzake de ruimtelijke toepassing van de Belgische strafwet, waardoor de strafwet van toepassing is van zodra misdrijven op het Belgisch grondgebied kunnen worden gelokaliseerd (art. 3 Sw.).³⁵ Men stelt echter vast dat de meeste staten, waaronder België, bij de bestrijding van georganiseerde criminaliteit zogenaamde 'container-misdrijven'³⁶ aanwenden. Dit schept voor staten de mogelijkheid om strafbare gedragingen te vervolgen van zodra er een aanknopingspunt bestaat met een criminele organisatie die op hun grondgebied kan worden gelokaliseerd. Hierdoor riskeren staten echter dezelfde personen te willen vervolgen op basis van juridische ficties. Vanuit mensenrechtelijk oogpunt, vooral vanuit een afwezigheid van een internationale *non bis in idem* regeling³⁷, dient er daarom een internationale coördinatie tot stand te komen.³⁸ Een aanzet daartoe werd gegeven in artikel 4 van het Gemeenschappelijk Optreden van de EU inzake de strafbaarstelling van deelneming aan een criminele organisatie in de lidstaten van de EU.³⁹

Conclusie

Hoewel de wet betreffende de criminele organisaties een aanpassing van het materieel strafrecht beoogt in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit door het invoe-

---

34. F. VERBRUGGEN, 'Een te botte speerpunt. Bedenkingen bij het wetsontwerp betreffende criminele organisaties', *Vigiles*, 1997, 17.

35. Zie G. STESENS, 'La coopération internationale: compétence extraterritoriale, l'exécution de saisies et confiscation, droit à un procès équitable', in C. FIJNAUT, D. VAN DAELE en F. VERBRUGGEN (ed.), *De uitdaging van de georganiseerde misdaad in België. Het antwoord van de overheid*, Universitaire Pers Leuven, Leuven, 1998, 213-229 en C. VAN DEN WYNGAERT, o.c., 119-137.

36. F. VERBRUGGEN, *l.c.*, 1998, 75.

37. C. VAN DEN WYNGAERT en G. STESENS, 'The international non bis in idem principle: resolving some of the unanswered questions', ter perse in *International and Comparative Law Quarterly*.

38. C. VAN DEN WYNGAERT, *l.c.*

39. *PB. L.*, 19 december 1998, afl. 351, 2: 'Indien de daden van deelneming aan een criminele organisatie onder de jurisdictie van verscheidene lidstaten vallen, plegen de lidstaten *overleg* met het oog op de coördinatie van hun optreden teneinde een doeltreffende strafvervolging in te stellen, [...] (eigen cursivering).

ren van nieuwe strafbaarstellingen, zal de betekenis ervan vooral gelegen zijn in het procedureel strafrecht. De primaire bedoeling van de wetgever is immers om via opsporings- en onderzoekswerk het netwerk van de criminele organisatie in kaart te brengen, waarbij de vervolging van concrete personen een logisch uitvloeisel is van dit voorbereidend werk.⁴⁰ Inderdaad, teneinde de criminele structuren bloot te leggen geeft de wet meer armslag aan opsporingsambtenaren. Opsporingsautoriteiten krijgen de mogelijkheid om onderzoek te doen naar vermeende criminele organisaties, los van concrete aanwijzingen van schuld. Opmerkelijk in dit verband is ook de Wet van 12 maart 1998⁴¹ die een juridische basis heeft gegeven aan de proactieve recherche in het kader van georganiseerde criminaliteit en daarbij uitdrukkelijk verwijst naar de (op dat moment nog niet goedgekeurde) wet betreffende criminele organisaties. Men mag echter niet uit het oog verliezen dat het 'haasje-over-effect'⁴² dat wordt teweeggebracht tussen materieel en procedureel strafrecht door de nieuwe strafbaarstellingen in artikelen 324*bis* en *ter* van het Strafwetboek, ook risico's kan inhouden. De mutaties in het materieel strafrecht, waarbij afwijkingen op traditionele leerstukken worden toegelaten in de strijd tegen georganiseerde criminaliteit, zouden immers een algemene draagwijdte kunnen krijgen⁴³ en een *Trojaans-paard*-effect kunnen veroorzaken.⁴⁴

---

40. Wetsontwerp betreffende criminele organisaties, *Parl. St.*, Kamer, 1996-97, nr. 954/1, 7.

41. Art. 28*bis*, § 2 Sv. ingevoerd door de Wet 12 maart 1998 tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek, *B.S.*, 2 april 1998.

42. G. MOLS en TH. DE ROOS, 'Naar een strafbaarheid van voorbereidingshandelingen', *Delikt en Delinkwent*, 1989, 225.

43. Zie dienaangaande TH. WEIGEND, *l.c.*: 'We should in particular be aware of the fact that the new and sharper weapons we may devise can and will be used, in the long run, not only against the drug barons and the commercial purveyors of child pornography but also – and probably more frequently – in the run of the mill criminal case'.

44. Zie C. VAN DEN WYNGAERT, *l.c.*